

Archeologisch vooronderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.)

15-17 februari en 5-12 maart 2007

Ruben PEDE & Mieke VAN DE VIJVER

Colofon

Onuitgegeven rapport © 2009

Opdrachtgever : Intercommunale DDS

Uitvoering : Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting vzw

Projectarcheologen : Ruben Pede & Mieke Van de Vijver

Wetenschappelijke begeleiding : Bart Cherretté (Provincie Oost-Vlaanderen)

Archeologisch vooronderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.)

Ruben PEDE & Mieke VAN DE VIJVER

Technische Fiche - site code "WE-DI 07"

Lokalisatie:

Oost-Vlaanderen, gemeente Wetteren, tussen de Massemsesteenweg, Diepenbroekstraat en Oordegemsesteenweg

Kadaster: Diepenbroekstraat, Afdeling 3, Sectie F, percelen 234d, 234e, 233a, 232a, 231a, 230, 222, 223, 217, 218l, 218n, 221a, 259, 262b, 260c, 258, 257, 256a, 256b, 251b, 251a, 250, 248t, 249r, 248r, 249c

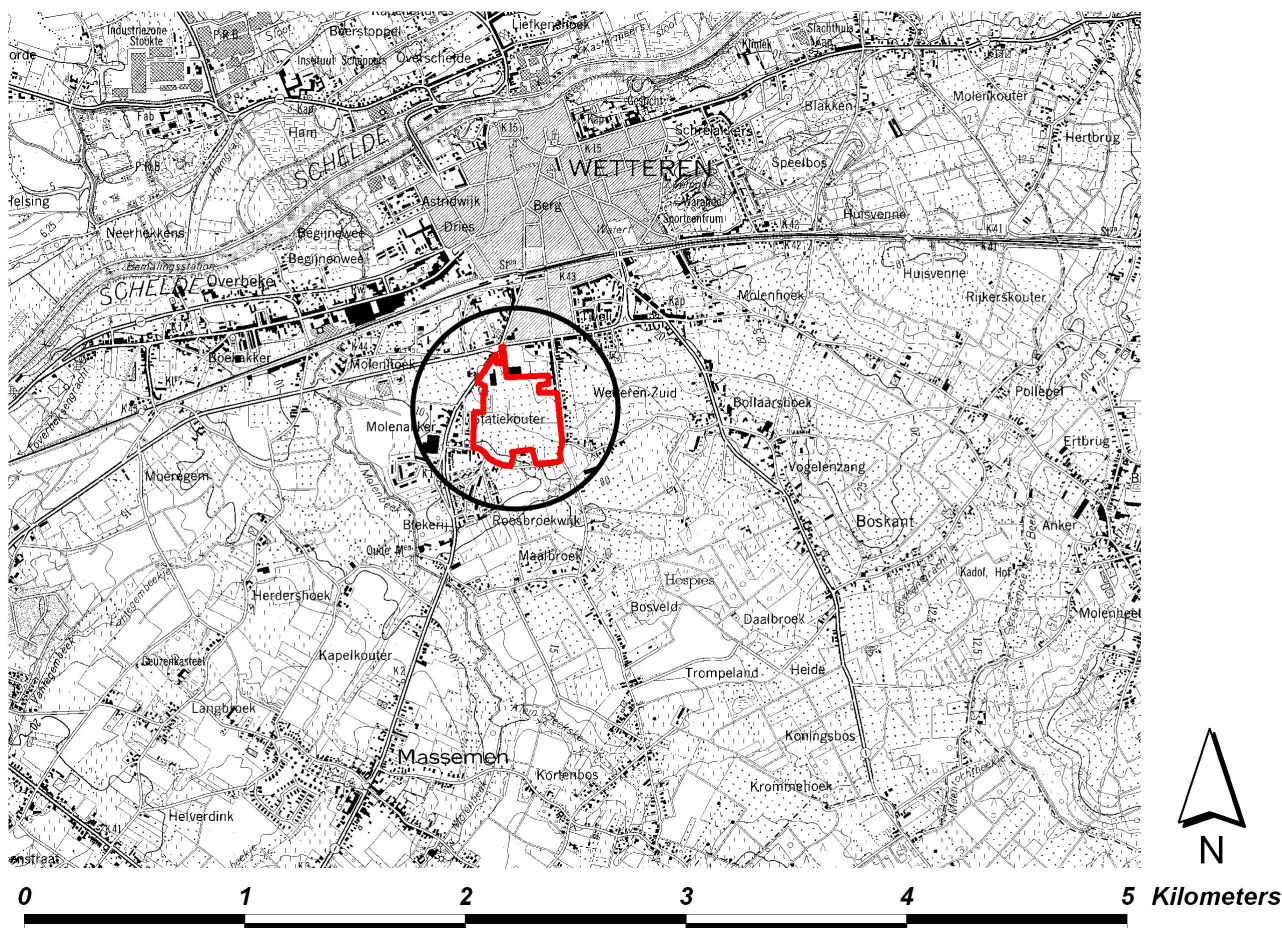
Lambertcoördinaten: X = 115,91

Y = 187,41

Aard van de werken: proefsleuvenonderzoek

Aanleiding: aanleg verkaveling door Intercommunale DDS

Vergunning: 2007/19

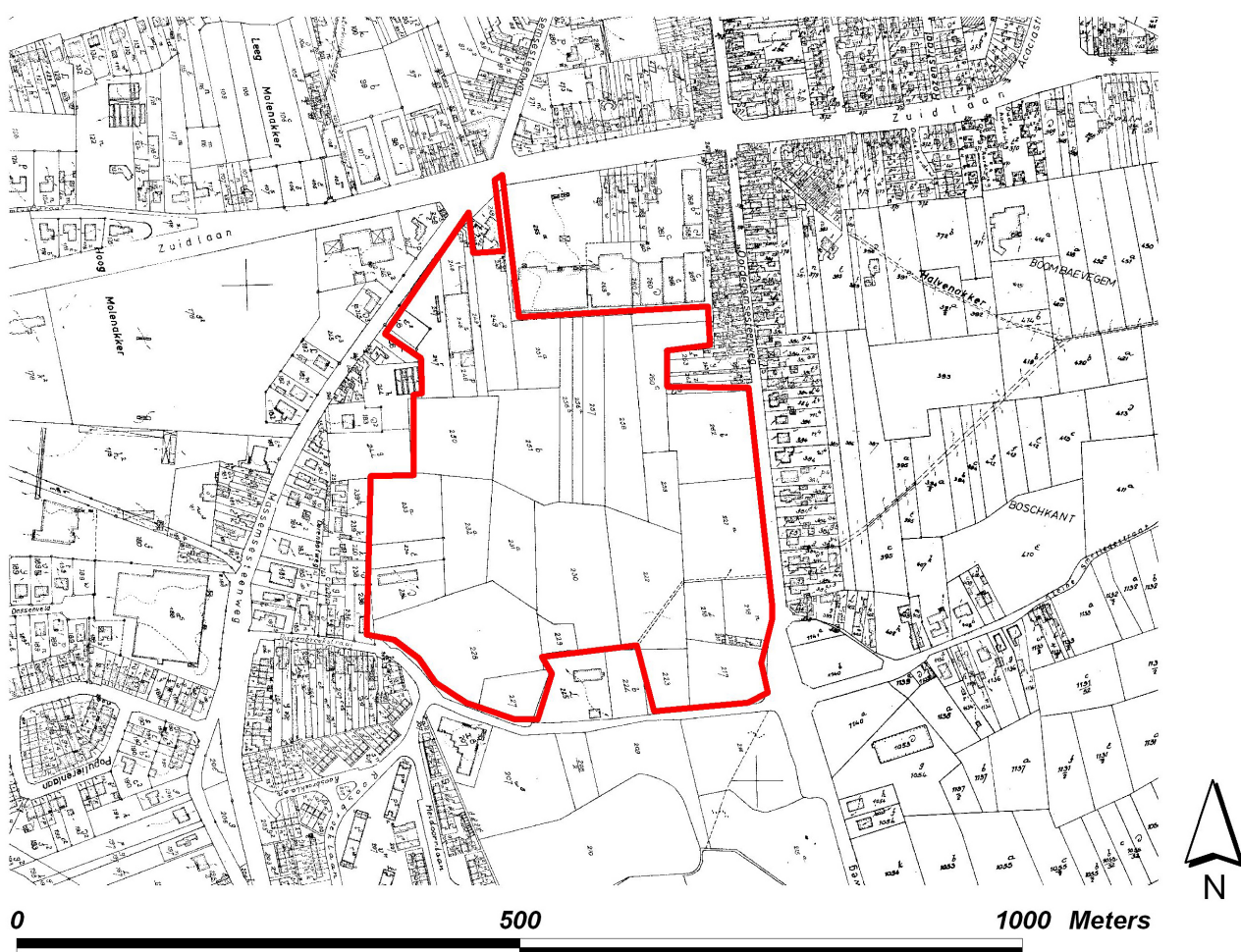
Figuur 1 : lokalisatie van de nieuwe verkaveling

1. Voorwoord

De inhoud van het voorliggende rapport betreft een verslag van het proefsleuvenonderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren. De verkaveling van het terrein en de aanvang van de werken in maart waren de directe aanleiding hiervoor. Het vooronderzoek liep van 15 tot 27 februari en van 5 tot 12 maart. Ondanks de bijzonder moeilijke werkomstandigheden kon het onderzoek tot een goed einde gebracht worden. Hierbij konden we ook rekenen op de hulp van enkele archeologen en/of studenten die vrijwillig een handje kwamen toesteken, Valerie Valche en Joachim Rozek. Tenslotte willen we ook Bart Cherretté, Johan Deschieter, Luc Bauters, Johan Hoorne en Guy De Mulder bedanken voor hun wetenschappelijke begeleiding en/of gewaardeerd advies.

2. Inleiding

Naar aanleiding van een geplande verkaveling langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (figuur 1) werd op advies van het Agentschap R-O Vlaanderen in het voorjaar van 2007 (februari-maart) een archeologisch (voor)onderzoek uitgevoerd. De aanzienlijke grootte (14ha) van het terrein en de beperkte archeologische kennis van de omgeving maakten een preventieve, archeologische evaluatie van het gebied noodzakelijk. Via de Dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium van de Provincie Oost-Vlaanderen en het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting vzw werd het project opgestart, de bouwheer Intercommunale Dender, Durme en Schelde (DDS) zorgde voor de financiering ervan. De Provincie Oost-Vlaanderen stond tevens in voor de wetenschappelijke begeleiding.

Figuur 2 : kadasterkaart met aanduiding van de toekomstige verkaveling

3. Het vooronderzoek

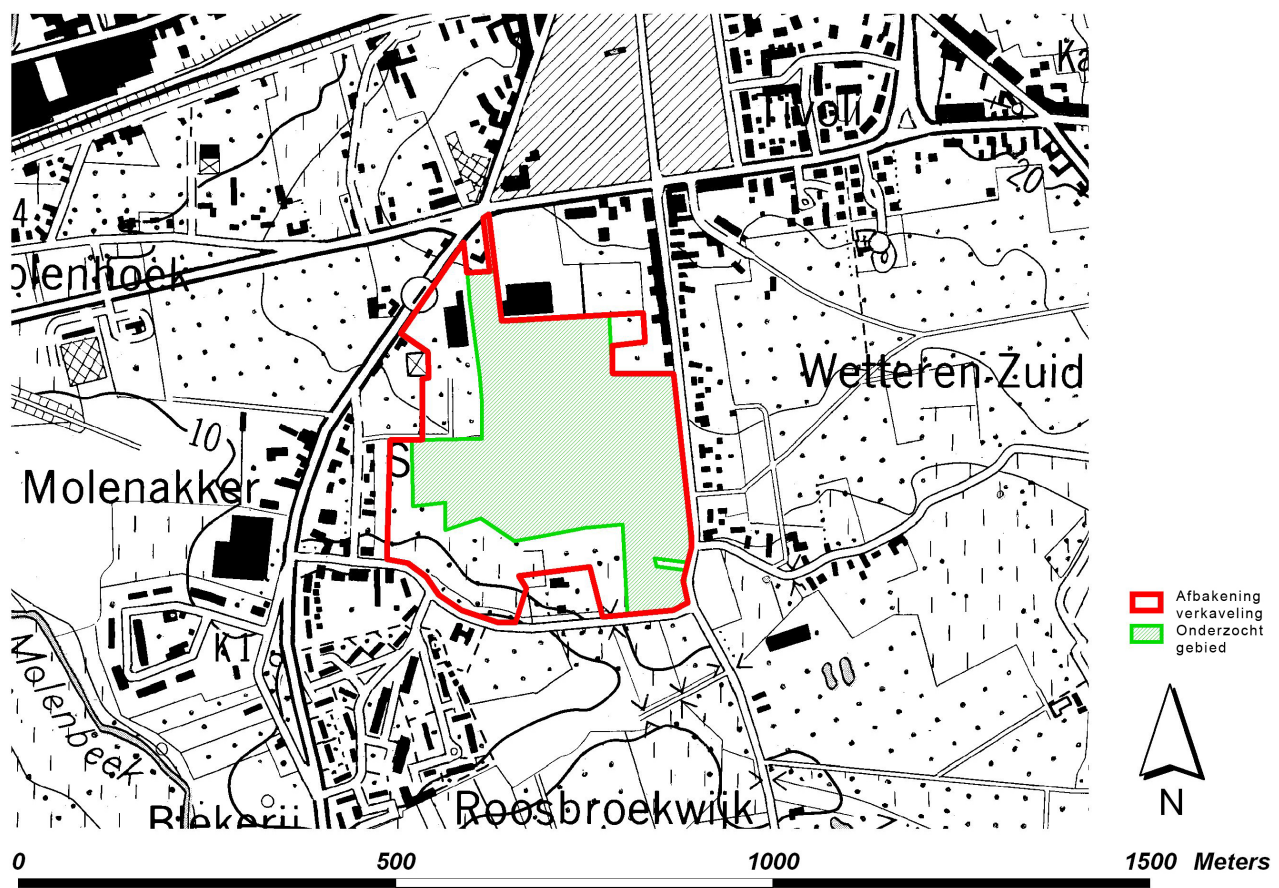
3.1. Archeologische kennis omgeving

De enige gekende archeologische site uit de omgeving van de verkaveling Diepenbroek is het urnengravelveld te Massemen (gem. Wetteren). Dit werd aan het einde van de jaren '50 van de vorige eeuw opgegraven, en situeert zich ca. 1600m ten zuiden van Diepenbroek. In totaal werden er 35 graven aangetroffen, ze dateren vanaf de Late Bronstijd tot in de Vroege IJzertijd (De Laet e.a., 1958; De Mulder & Bauters, 1997).

Gezien het gebrek aan archeologische kennis voor de regio, en de omvang van de verkaveling Diepenbroek, leek het ten zeerste aangewezen een archeologisch vooronderzoek aan de werken vooraf te laten gaan.

3.2. Toestand van het terrein en topografie

Bij de aanvang van het onderzoek was het terrein versnipperd in tal van grote en kleine percelen (figuur 2). Het grootste deel van het terrein was weiland terwijl het noordelijke (droogste) gebied grotendeels gebruikt werd voor tuinbouw. Het terrein was licht hellend en NO-ZW geïoriënteerd met in de noordoostelijke hoek de hoogste en meest droge gronden. De zuidwestelijke hoek van het terrein was bijzonder nat waarbij enkele delen zelfs volledig onder water stonden. Nog langs de zuidelijke zijde (Diepenbroekstraat, percelen 224b, 225l) stond een hoeve die tevens niet binnen het onderzoeksgebied viel. Ook in de zuidoostelijke hoek waren er enkele beperkingen, er bevond zich een boomgaard waarop in samenspraak met de eigenaar slechts 2 proefsleuven konden getrokken worden. Het perceel (perceel 218m) net ten noorden hiervan, langs de Oordegemsesteenweg, was

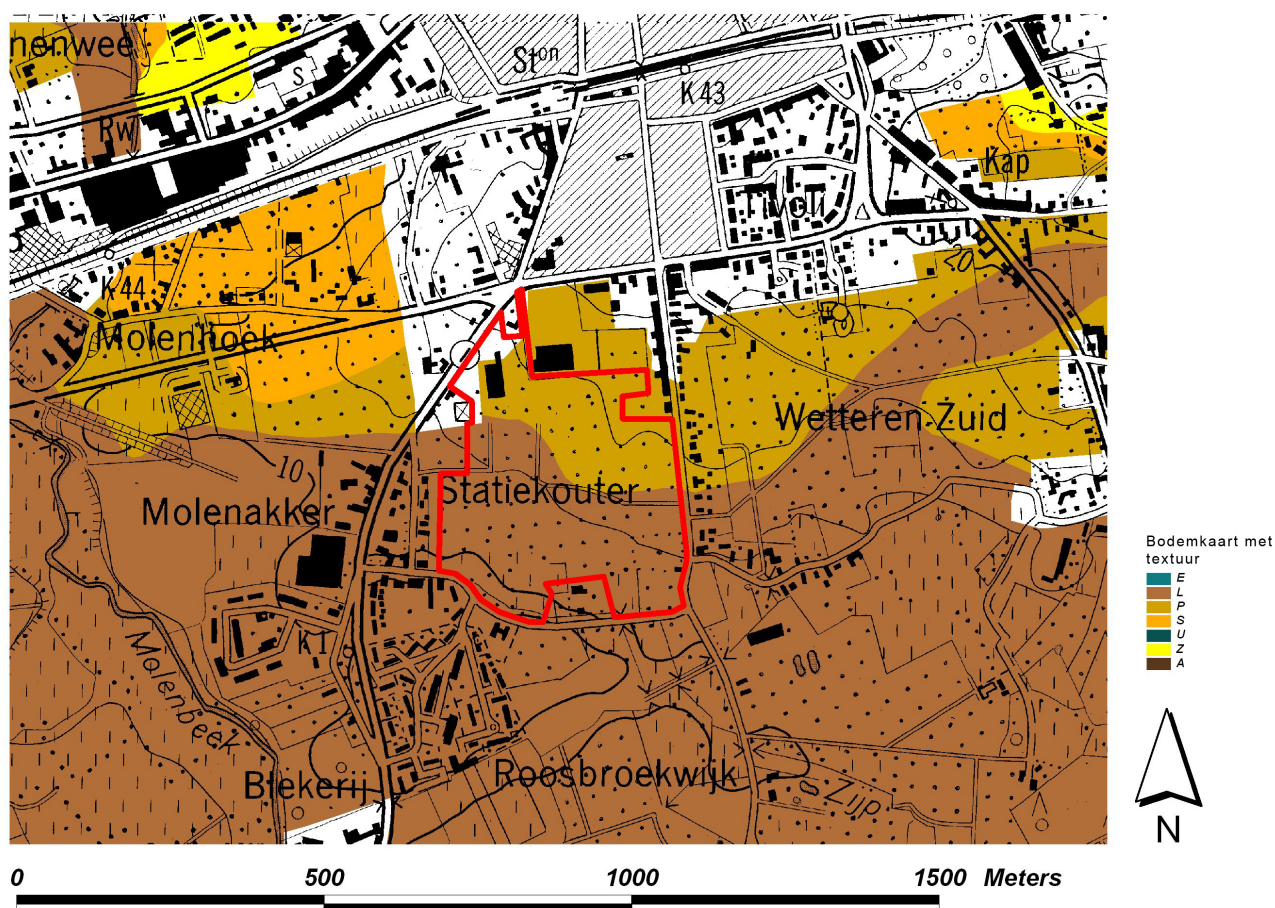
Figuur 3 : topografische kaart met in rood de toekomstige verkaveling aangeduid, en in groen het effectief onderzochte gebied

wegens nog bestaande bebouwing eveneens niet toegankelijk voor het vooronderzoek. Het centrale gedeelte was een aaneengesloten zone. In het noordelijke deel en vooral de noordoostelijke hoek waren we, ondanks de aanwezige begroeiing, toch in staat om op vrij systematische manier het vooronderzoek uit te voeren. Enkel de noordwestelijke hoek van het terrein bleek ontoegankelijk vanwege de verwilderde begroeiing en de nog aanwezige gebouwen van een voormalig tuinbouwbedrijf (figuur 3).

3.3. Methodologie

Om grootschalige terreinen, zoals bijvoorbeeld Diepenbroek, op een relevante manier archeologisch te evalueren, wordt er gewerkt met het zogenaamde “proefsleuvenonderzoek”. Dit werd ontwikkeld in Frankrijk, waar men op ongeveer 10m afstand van elkaar in dambordpatroon een grid van proefsleuven van ca. 2m breed (breedte kraanbak) uitzet. Op die manier kan ongeveer 10% van het terrein onderzocht worden. Recentelijk schakelt men echter steeds meer over op lange, ononderbroken proefsleuven die 15m van elkaar verwijderd liggen. Deze methode werkt iets vlotter, en men heeft de kans 15% van het terrein te evalueren. Voor Diepenbroek werd in eerste instantie geopteerd voor deze laatste methode, de eerste 3 proefsleuven werden volgens deze methode aangelegd.

Er bleek echter een misverstand te zijn opgetreden bij het eerdere overleg met DDS. Men verwachtte dat enkel de straattracés afgegraven zouden worden, met eventueel 1 proefsleuf daartussen. Gezien de grote afstand tussen de straattracés (> 50m) zou de dekking van het archeologisch vooronderzoek te laag worden. Daarom werd het compromis gesloten om de proefsleuven twee kraanbakken breed te maken, en sowieso tussen de straattracés een proefsleuf te leggen indien de afstand te groot bleek.

Figuur 4 : bodemkaart met aanduiding van de textuur

Een belangrijk nadeel van het compromis was de grote afstand tussen de sleuven (ca. 26m). De kans dat een archeologisch complex tussen deze sleuven viel was bestaande. Daarom werd na overleg toch besloten bepaalde 'verdachte' zones verder te onderzoeken en nog enkele proefsleuven van één kraanbak breed uit te graven, om zo deze kans te verkleinen. Voordeel van het compromis: aangezien de sleuven 2 kraanbakken breed waren, verhoogde dit de zichtbaarheid van de archeologische sporen in de sleuven.

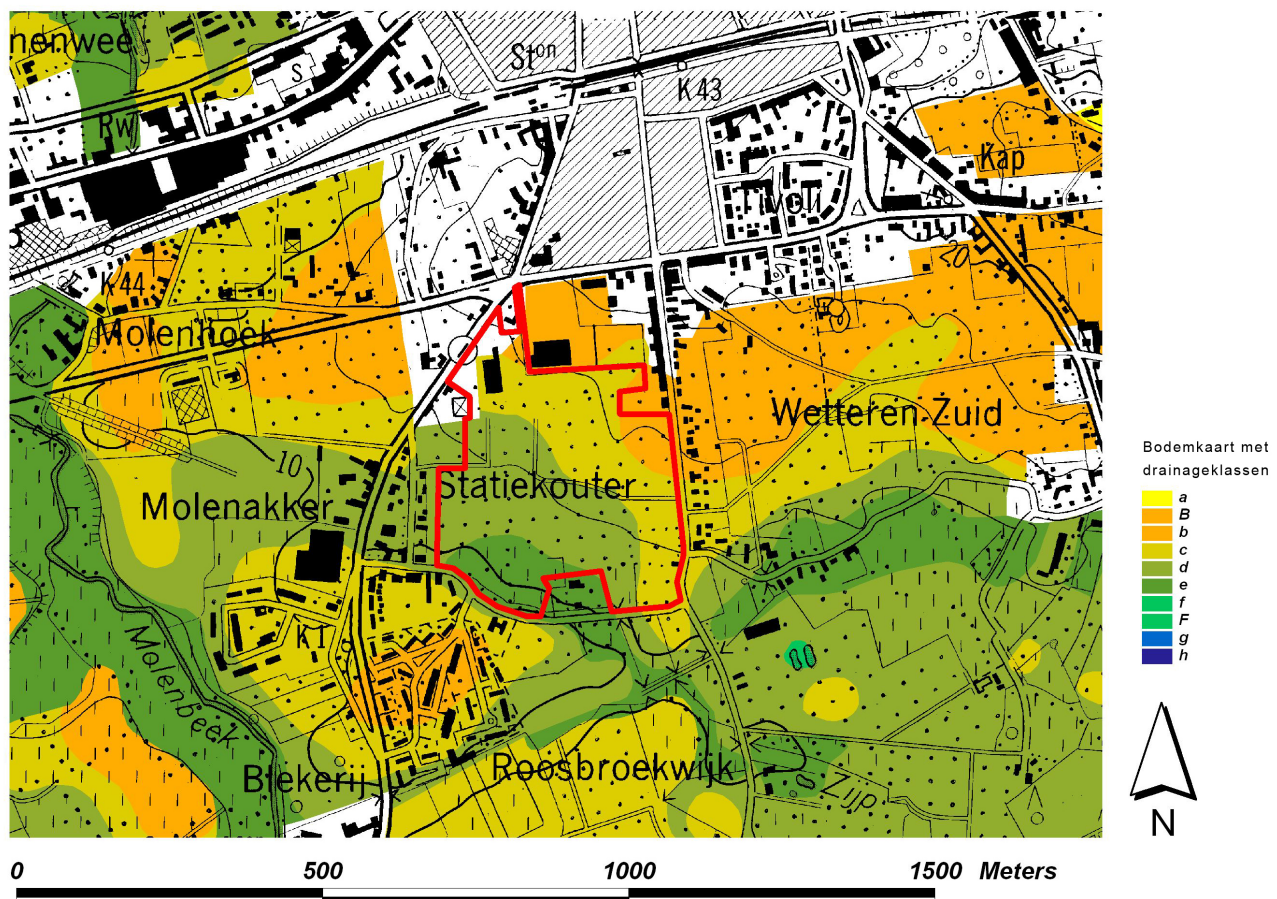
Op een totale, toegankelijke oppervlakte van 8,8ha (oorspronkelijk 13,9ha, maar een deel is nog steeds bebouwd/bebost), werd ca. 1,3ha effectief opengelegd door 46 proefsleuven te graven. De totale lengte van de sleuven gerekend met een enkele kraanbak (de dubbele ontdebeld) bedraagt 6,6km.

De archeologische sporen in het grondvlak registreerden we op millimeterpapier op schaal 1:100 terwijl profielen en coupes op schaal 1:20 werden opgetekend. Als referentiepunten gebruikten we voornamelijk de door DDS uitgezette punten voor het uitgraven van de wegkoffers. Indien deze niet aanwezig waren, werd het midden van de proefsleuf als basislijn gebruikt. De vondsten kregen een nummer naargelang de proefsleuf en het spoor waarin ze aangetroffen waren.

3.4. Bodemkundige waarnemingen op het terrein

Bodemkundig staat het terrein in het noorden gekarteerd als een matig droge (Pcc) tot droge (Pbc) lichte zandleembodem, in het zuiden als een matig droog (Lcc), matig natte (Ldc) tot natte (Lep) zandleembodem (figuur 4 & 5).

Om enigszins een inzicht te verkrijgen in de bodemkundige opbouw van het terrein, werd in verschillende noord-zuid geörienteerde proefsleuven (PS 1, 5, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18) telkens een drietal profielen (noord, midden, zuid) van de wand van de proefsleuf gefotografeerd en opgetekend.

Figuur 5 : bodemkaart met aanduiding van de drainage

Figuur 6 : profiel proefsleuf 5

Op de noordelijke, hoger gelegen gronden had de ploeglaag een dikte van 24-26cm terwijl in de zuidelijke lager gelegen gronden de dikte varieerde van 32 tot 36cm. Plaatselijk was de ploeglaag licht uitgeloozd. In het centrale deel van het terrein (PS 5 t.e.m. 11) bevond zich tussen de ploeglaag en de moederbodem een 12 tot 14cm dik, bruin tot grijs, zandlemig pakket. Of het gaat om een colluviaal pakket, een plaatselijke ophogingslaag of een oude ploeglaag was niet helemaal duidelijk (figuur 6). De vondsten lijken op een

datering in de post-middeleeuwse periode te wijzen, alleszins een bewijs van de ingebruikname van het terrein op dat moment. In proefsleuf 8 en 42 kwamen zelfs twee volledige potten in rood geglaazuurd aardewerk uit deze laag tevoorschijn. In beide gevallen ging het bovenste deel van de potten verloren met de kraan. De moederbodem bestond uit lichtbruine tot oranjebeige (zandige) zandleem met soms roestbruine ijzerconcreties en mangaanspikkels. In de noordoostelijke hoek van het terrein was dit pakket vermengd met groene, zandige vlekken, oranjegele, kleiige vlekken en lokaal heel dense kiezelpakketten. Hieronder, ongeveer 65-70cm onder het maaiveld, bevond zich een opduiking van tertiair, groen zand.

3.5. Evaluatie (figuur 7, overzichtsplan)

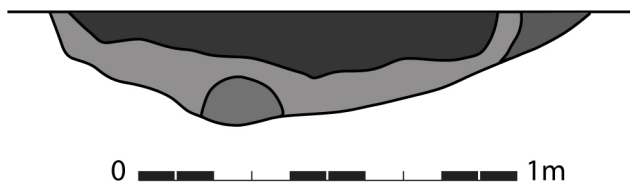
Verschillende proefsleuven, verspreid over het hele terrein, leverden post-middeleeuwse sporen op, gaande van greppels over kleine, ondiepe kuilen tot recente verstoringen. Proefsleuf 16 bevatte enkele drainagegreppels, het gaat om een zestal greppeltjes (50-70cm breed) op een onderlinge afstand van 8-8,5m. Waarschijnlijk dateren ze uit de post-middeleeuwen. We konden slechts 1 zone met archeologisch waardevolle sporen afbakenen. Deze bevond zich in proefsleuf 28 en de zuidelijke delen van proefsleuf 7 en 8. Proefsleuf 17 bevatte wel een geïsoleerde kuil (PS17/1) met daarin sterk gefragmenteerd aardewerk in handgemaakte techniek (Pede & Van de Vijver, 2008). De kuil was ovaal van vorm, had een doorsnede van ca. 1,4m en was bewaard tot op een maximale diepte van ca. 30cm (figuur 8). De vulling bestond uit een donkerbruine, gevlekte laag met daaronder een grijzere, uitgeloozde laag waarin zich nog een bruine vlek bevond (figuur 9). De kuil was uitgegraven in een tertiaire, zandige opduiking. Het meeste aardewerk werd gerecupereerd uit de bovenste laag, het betreft 75 scherven (0,7kg), alle in handgemaakte techniek, gemagerd met schervengruis en organisch materiaal en zacht tot matig hard gebakken. Negen fragmenten kenmerkten zich door hun fijne wanden (3-5mm), vermoedelijk afkomstig van eenzelfde exemplaar, namelijk een kommetje met een s-vormig profiel (figuur 10a). Het had licht geëffende wanden, de kleur van de binnenwand en kern varieerde van grijs tot bruin, de buitenzijde was egaal (licht)bruin. De rest van de scherven betreft een heterogene, grofwandige (7-15mm) groep met voornamelijk onversierde wandfragmenten. De kern is doorgaans grijs, terwijl het oppervlak verschillende tinten vertoont gaande van oranjebruin tot donkergrijs. De wanden zijn soms ruw gelaten tot licht geëffend. Binnen deze groep waren twee diagnostische fragmenten aanwezig, namelijk een randfragment, vermoedelijk een open schaal met een licht ondersneden rand (figuur 10b), en een klein bodemfragment (figuur 10c). Bij gebrek aan ¹⁴C-datering en op basis van het weinige aardewerk valt deze kuil niet scherper te dateren dan de late Bronstijd tot vroege IJzertijd.

In tegenstelling tot de aanvankelijke verwachtingen bevond de meest interessante zone zich niet in de (hoogst gelegen) noordoostelijke hoek van het terrein maar eerder in een lager gelegen, natter deel. Over een vrij grote oppervlakte, centraal in het onderzochte terrein, bevonden zich heel wat greppels en kuilen met een karakteristieke, bleke, uitgeloopte vulling. Vooral deze zone van proefsleuven 7, 8 en 28, 40, 41 en 42 was interessant. Het ging om een vijftal kuilen en een zestal greppeltjes. Kuil PS8/2 leverde negen scherven in handgemaakte techniek en vier scherven (traag)gedraaid aardewerk waaronder twee kleine randfragmenten op. Het grofwandig fragmentje is vermoedelijk afkomstig van een kookpot met naar buiten gebogen rand (figuur 11a), het fijnwandige fragmentje lijkt eerder een beker of kleine kookpot met naar buiten gebogen rand (figuur 11b). De greppels PS28/2, PS28/8 en PS28/9 zijn door de vondst van verschillende randfragmenten van dolia en enkele scherven van kruiken in de Romeinse periode te plaatsen. PS28/2 bevatte één randfragment van een dolium in een rood baksel met grove chamotteverschraling (figuur 11c), Spoor PS28/8 leverde heel wat kruikwaar op, echter zonder enige diagnostische stukken. In PS28/9 bevond zich een gefragmenteerd en sterk verweerd randfragment van een dolium in een gelijkaardig

Figuur 7 : overzichtsplan van de proefsleuven

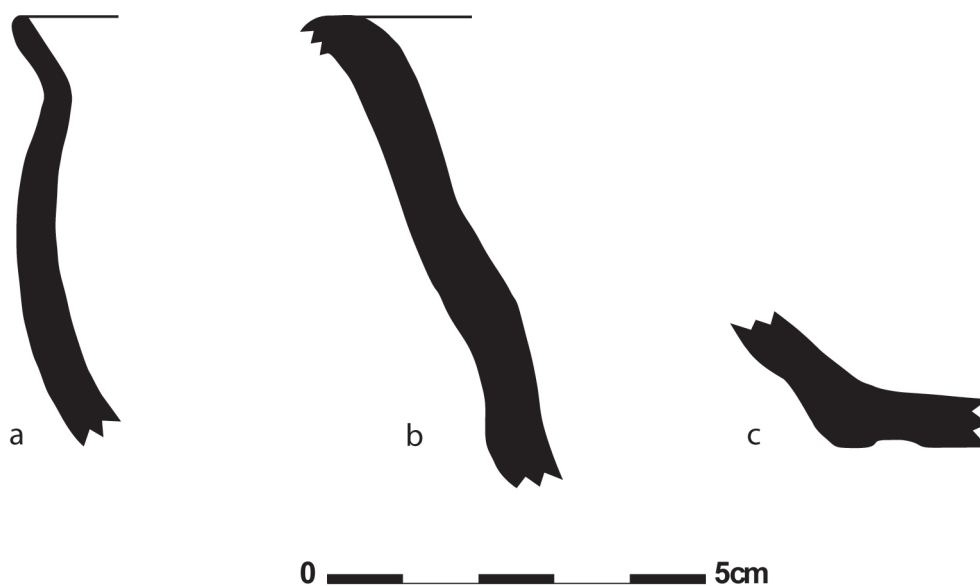
WE-DI 07 PS17-1 coupe N-Z

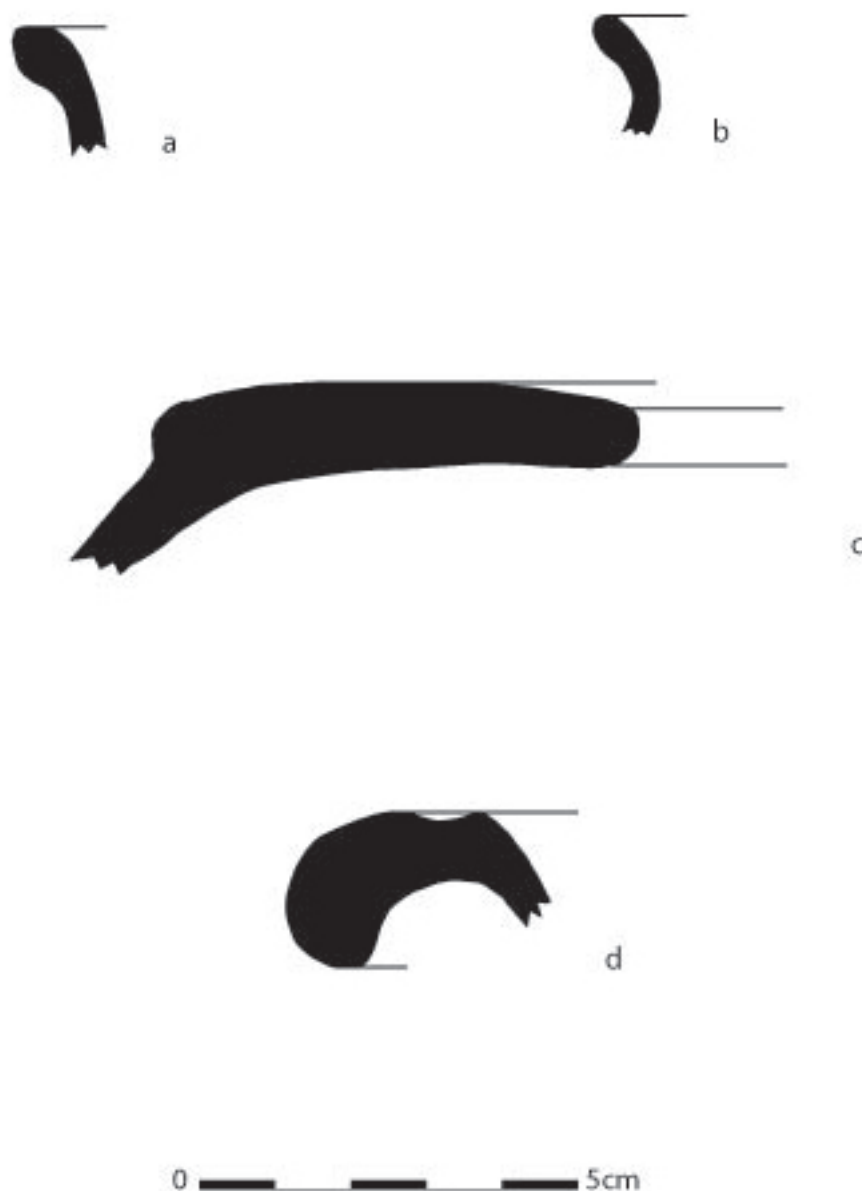
Figuur 8 : coupetekening van kuil PS17-1

Figuur 9 : terreinopname van kuil PS17-1

Figuur 10 : diagnostisch aardewerk uit kuil PS17-1

Figuur 11 : het diagnostische Romeins aardewerk uit het vooronderzoek

baksel als dat van PS28/8. Tussen de sporen PS28/8 en PS28/9 kwam een randfragment van een mortarium (figuur 11d) uit de Bavay-streek tevoorschijn als losse vondst, andermaal een indicatie van de Romeinse aanwezigheid in deze zone. Ook in proefsleuf 41 kwam een kleine hoeveelheid Romeins materiaal tevoorschijn, als losse vondst maar ook in PS41/2 werd een wandfragmentje van een kruik gevonden. De overige sporen leverden geen vondsten op maar behoren vanwege hun gelijkaardige vulling waarschijnlijk ook tot de Romeinse periode. De greppeltjes waren in hoofdzaak noord-zuid-georiënteerd. Één greppel (PS28/14 en15) had een andere oriëntatie (NO-ZW) en was onderbroken.

4. Bevindingen/Conclusie

Ondanks de wateroverlast (figuur 12) en de soms moeilijk toegankelijke delen van het terrein waren we toch in staat om op vrij systematische wijze het hele gebied aan een preventieve, archeologische evaluatie te onderwerpen. Naast de gebruikelijke post-middeleeuwse sporen en verstoringen waren er slechts een tweetal zones die verdere aandacht vereisten. De eerste, interessante zone was het zuidelijke deel van proefsleuf 17 waar in eerste instantie een houtskoolrijke kuil tevoorschijn kwam die een aanzienlijke hoeveelheid handgevormd aardewerk bevatte. Na een verdere evaluatie van deze zone bleek het om een geïsoleerde kuil te gaan, mogelijk een aanwijzing voor bewoning hogerop de helling. Deze zone behoefde dus geen verder onderzoek.

Zoals hierboven reeds vermeld, kwam tegen alle verwachtingen een cluster met sporen aan het licht in de zuidelijker gelegen en duidelijk nattere delen van het terrein. Verspreid over het centrale deel (proefsleuven 5, 7, 8, 28, 40, 41 en 42) van het te verkavelen gebied werden verschillende greppels en kuilen bloot gelegd, hoewel we niet echt kunnen spreken van een concentratie die op een nederzetting zou kunnen wijzen. Het ging om sporen met een uitgeloopte vulling die tegen de verwachtingen in nog vrij goed bewaard waren. Vooral het zuidelijke deel van proefsleuf 7 en 8, het westelijk deel van proefsleuf 28, en proefsleuven 40, 41 en 42 bleken significant, hierin troffen we verschillende sporen aan die wel degelijk archeologisch materiaal opleverden wat ons toeliet om de sporen in de Romeinse periode te situeren, ook bleken de sporen in dit gebied zich iets meer geconcentreerd voor te doen. Ondanks de 'lage' concentratie aan sporen en betrekkelijk weinig vondsten achtten wij het toch noodzakelijk dat er een kijkvenster aangelegd zou worden ter hoogte van proefsleuven 7, 8, 9, 28, 40, 41 en 42 om toch een beeld te krijgen van de aard van de reeds aangetroffen sporen en de eventuele aanwezigheid van andere sporen. Vooral een antwoord op de vraag waarom deze site juist in een lager gelegen en natter deel van het terrein voorkomt, lijkt ons zeker relevant.

De beperkte vondsten aangetroffen bij dit vooronderzoek, en het opgravingsarchief werden opgeslagen in het depot van het Provinciaal Archeologisch Museum te Velzeke.

*Figuur 12 :
terreinopname*

5. Bibliografie

Bourgeois J., Meganck M., Van Roeyen J.-P. & Verlaeckt K., 1996. Noodopgravingen 1995 te Sint-Gillis-Waas "Reepstraat" (O.-VI.): nederzettingssporen uit de late bronstijd, de vroege ijzertijd en de Romeinse periode. *Lunula. Archaeologia protohistorica*, IV : 29-32.

De Laet S.J., Nenquin J.A.E., Spitaels P. & Van Doorselaer A., 1958. Het urnengravingveld van Massemen, Nieuwe Oudheidkundige Opgravingen en Vondsten in Oost-Vlaanderen (Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen), 12-II : 6-37.

De Clercq W. & Van Rechem H., 1999. Archeologisch onderzoek bij de aanleg van de aardgasleiding Zeebrugge-Raeren (1998) : een overzicht van de sporen uit de metaaltijden op het grondgebied van de provincie Oost-Vlaanderen. *Lunula. Archaeologia protohistorica*, VII : 18-22.

De Mulder G. & Bauters L., 1997. Het urnengravingveld van Massemen (O.-VI.), *Lunula. Archaeologia protohistorica*, V : 43-44.

De Mulder G. & Deschietter J., 2005. Twee kuilen uit de Metaaltijden in de omgeving van het urnenveld Provinciebaan te Velzeke (O.-VI.), *Lunula. Archaeologia protohistorica*, XIII : 31-34.

De Mulder G. & Rogge M., 1995. Twee urnengravingvelden te Zottegem-Velzeke, Zottegem, Publicaties van het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen – site Velzeke, Gewone reeks, 1.

Deville T., Ooms J. & Annaert R., 2007. Archeologische noodopgraving te Geel (provincie Antwerpen), *Lunula. Archaeologia protohistorica*, XV : 61-65.

Pede R. & Van de Vijver M., 2008. Resten van Romeinse aanwezigheid : preventief archeologisch onderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.), Romeinendag 2008 : 107-110.

Pede R. & Van de Vijver M., 2008. Twee kuilen uit de late Bronstijd/vroege IJzertijd te Wetteren (O.-VI.), *Lunula. Archaeologia protohistorica*, XVI : 49-52.

Bijlage 1

Lengte en oppervlakte proefsleuven

proefsleuf 1: 90m; 180m²
 proefsleuf 2: 90m; 180m²
 proefsleuf 3: 90m; 180m²
 proefsleuf 4: 102m; 408m² (dubbel)
 proefsleuf 5: 115,5m; 462m² (dubbel)
 proefsleuf 6: 112,3m; 449,2m² (dubbel)
 proefsleuf 7: 114,8m; 459,2m² (dubbel)
 proefsleuf 8: 115,8m; 463,2m² (dubbel)
 proefsleuf 9: 115m; 460m² (dubbel)
 proefsleuf 10: 102m; 408m² (dubbel)
 proefsleuf 11: 103,2m; 412,8m² (dubbel)
 proefsleuf 12: 67,4m; 269,6m² (dubbel)
 proefsleuf 13: 54,8m; 219,2m² (dubbel)
 proefsleuf 14a: 28m; 112m² (dubbel)
 proefsleuf 14b: 63,4m; 253,6m² (dubbel)
 proefsleuf 15: 104,4m; 417,6m² (dubbel)
 proefsleuf 16: 62,5m; 250m² (dubbel)
 proefsleuf 17: 107,4m; 429,6m² (dubbel)
 proefsleuf 18: 105,3m; 421,2m² (dubbel)
 proefsleuf 19: 106m; 424m² (dubbel)
 proefsleuf 20: 159,1m; 636,4m² (dubbel)
 proefsleuf 21: 96,2m; 384,8m² (dubbel)
 proefsleuf 22a: 6m; 12m²
 proefsleuf 22b: 35m; 70m²
 proefsleuf 23: 77,6m; 155,2m²
 proefsleuf 24: 72,6m; 290,4m² (dubbel)
 proefsleuf 25: 75,8m; 303,2m² (dubbel)
 proefsleuf 26: 23,5m; 47m²
 proefsleuf 27: 236,5m; 946m² (dubbel)
 proefsleuf 28: 175,4m; 701,6m² (dubbel)
 proefsleuf 29a: 38,7m; 154,8m² (dubbel)
 proefsleuf 29b: 55,5m; 111m²
 proefsleuf 30: 60,2m; 120,4m²
 proefsleuf 31: 60,8m; 121,6m²
 proefsleuf 32: 40,2m; 80,4m²
 proefsleuf 33: 37,3m; 74,6m²
 proefsleuf 34: 50,5m; 101m²
 proefsleuf 35: 52,6m; 105,2m²
 proefsleuf 36: 51,6m; 103,2m²
 proefsleuf 37: 54,1m; 108,2m²
 proefsleuf 38: 55,5m; 111m²
 proefsleuf 39: 33m+56,5m; 179m²
 proefsleuf 40: 114m; 228m²
 proefsleuf 41: 114,5m; 229m²
 proefsleuf 42: 114m; 228m²
 proefsleuf 43: 66,3m; 132,6m²
 proefsleuf 44: 41m; 82m²
 proefsleuf 45: 42,7m; 85,4m²
 proefsleuf 46: 43,6m; 87,2m²

totaal lengte: 6628,2m (enkel) = ± 6,6km totaal oppervlakte: 12848,4m² = ±1,3ha

Bijlage 2

Rapport kijkvenster Wetteren Diepenbroek.

Archeologisch onderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.)

20 maart – 4 april 2007

Ruben PEDE & Mieke VAN DE VIJVER

Colofon

Onuitgegeven rapport © 2009

Opdrachtgever : Intercommunale DDS

Uitvoering : Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting vzw

Projectarcheologen : Ruben Pede & Mieke Van de Vijver

Wetenschappelijke begeleiding : Bart Cherretté (Provincie Oost-Vlaanderen)

Archeologisch onderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.)

Ruben PEDE & MIEKE VAN DE VIJVER

Technische Fiche - site code "WE-DI 07"

Lokalisatie:

Oost-Vlaanderen, gemeente Wetteren, tussen de Massemsesteenweg, Diepenbroekstraat en Oordegemsesteenweg

Kadaster: Diepenbroekstraat, Afdeling 3, Sectie F, percelen 234d, 234e, 233a, 232a, 231a, 230, 222, 223, 217, 218l, 218n, 221a, 259, 262b, 260c, 258, 257, 256a, 256b, 251b, 251a, 250, 248t, 249r, 248r, 249c

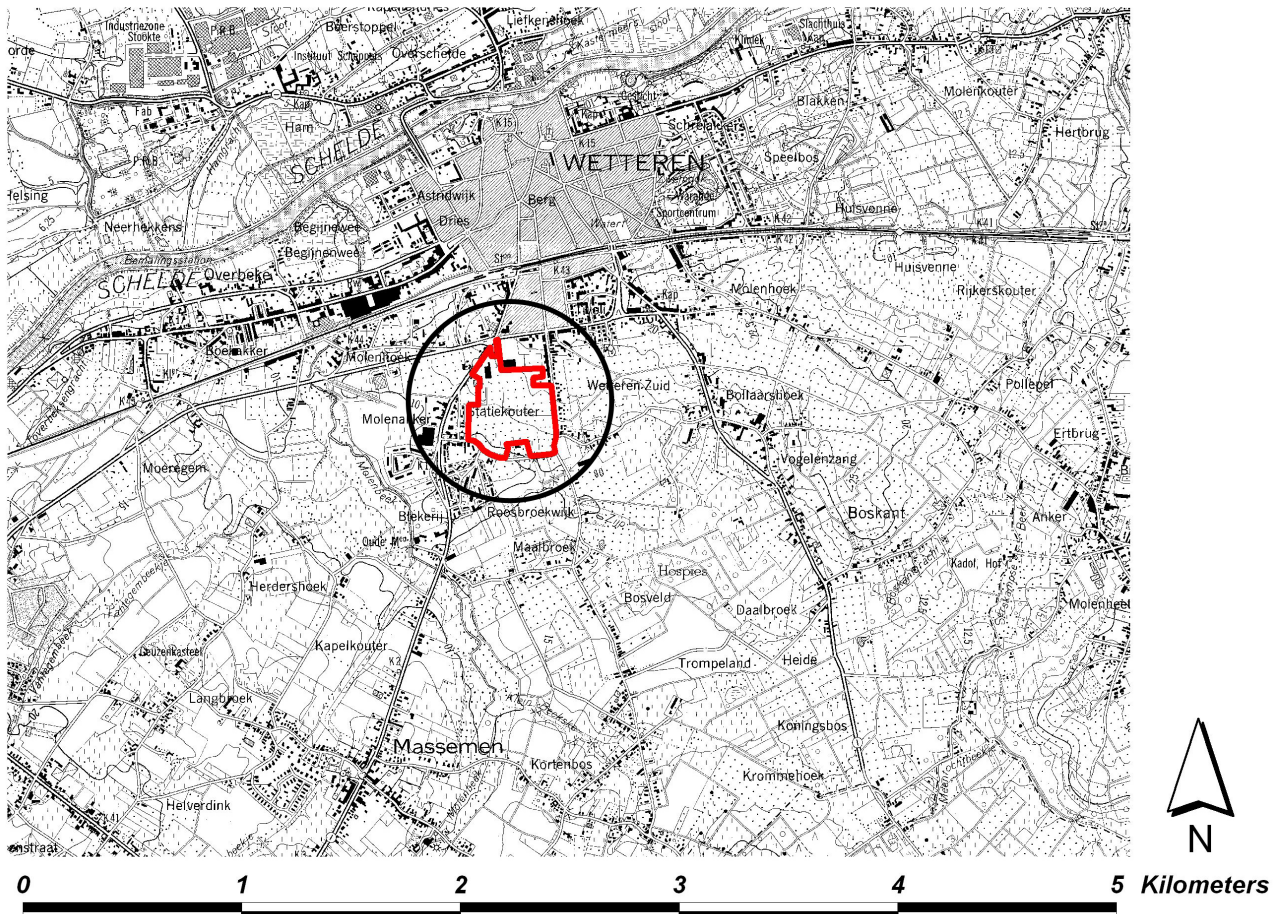
Lambertcoördinaten: X = 115,91

Y = 187,41

Aard van de werken: kijkvenster

Aanleiding: aanleg verkaveling door Intercommunale DDS

Vergunning: 2007/19

Figuur 1 : lokalisatie van de nieuwe verkaveling

1. Voorwoord

De inhoud van het voorliggende rapport betreft een verslag van het kijkvenster dat tijdens het archeologisch vooronderzoek aangelegd werd langs de Diepenbroekstraat te Wetteren in het voorjaar van 2007. De positieve resultaten van het proefsleuvenonderzoek waren de directe aanleiding hiervoor (Pede & Van de Vijver 2009). Het liep van 20 maart tot 4 april 2007. Ondanks de bijzonder moeilijke werkomstandigheden kon het archeologisch onderzoek tot een goed einde gebracht worden. Hierbij konden we ook rekenen op de hulp van enkele archeologen die vrijwillig een handje kwamen toesteken, Maarten Berkens en Sigrd Klinkenborg. Tenslotte willen we ook Bart Cherretté, Johan Deschieter, Luc Bauters, Johan Hoorne en Guy De Mulder bedanken voor hun wetenschappelijke begeleiding en/of advies.

Figuur 2 : overzicht van de proefsleuven met de geselecteerde zone in het rood aangeduid

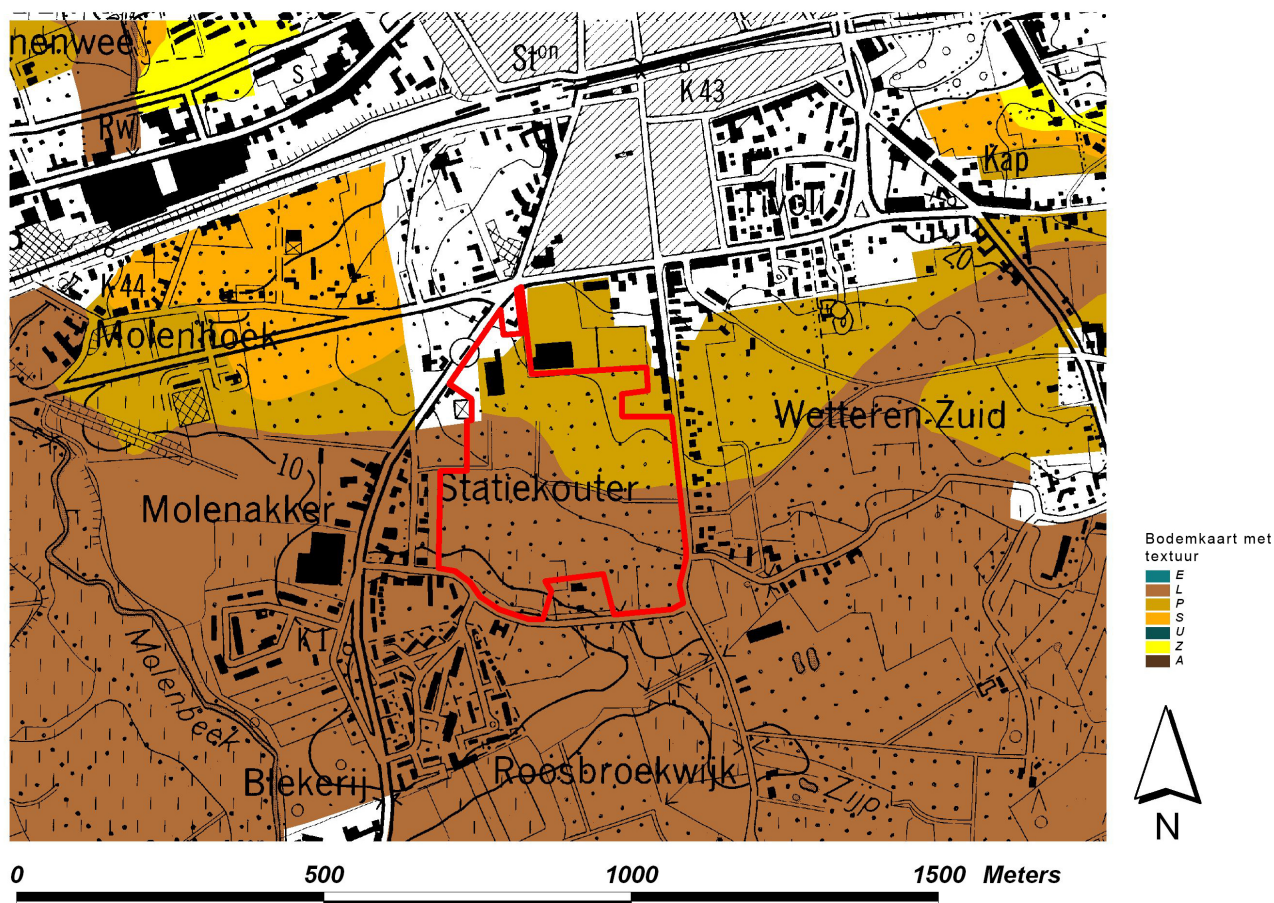
2. Inleiding

Naar aanleiding van een geplande verkaveling langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (figuur 1) werd op advies van het Agentschap R-O Vlaanderen in het voorjaar van 2007 (februari-maart) een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. De aanzienlijke grootte (14ha) van het terrein en de beperkte archeologische kennis van de omgeving vereisten een preventieve, archeologische evaluatie van het gebied. Door positieve resultaten in enkele proefsleuven werd in samenspraak met Nancy Lemay (Agentschap R-O Vlaanderen) beslist een kijkvenster aan te leggen. Via de Dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium van de Provincie Oost-Vlaanderen en het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting vzw werd het project opgestart, de bouwheer Intercommunale Dender, Durme en Schelde (DDS) zorgde voor de financiering ervan. De Provincie Oost-Vlaanderen stond tevens in voor de wetenschappelijke begeleiding.

3. Het onderzoek

3.1. Aanleiding en doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek van het terrein langs de Diepenbroekstraat leverde enkele zones op met interessante sporen. In de noordoostelijke hoek bevond zich een geïsoleerde kuil die enkele scherven in prehistorische techniek opleverde, daterend uit de late Bronstijd tot de vroege IJzertijd (Pede & Van de Vijver 2008a; Pede & Van de Vijver 2009 : 8). Het was echter een zuidelijker gelegen zone die een groter archeologisch potentieel vertoonde. Verspreid over een oppervlakte van ongeveer 1ha (percelen 222 en 230) bevonden zich archeologische sporen. Aangezien de sporendensiteit vrij laag bleek, werd besloten een zone te selecteren waar zich toch enkele sporenconcentraties bevonden om een kijkvenster aan te leggen (figuur 2). Het ging voornamelijk om greppels en enkele

Figuur 3 : bodemkaart met aanduiding van de textuur

kuilen. Bovendien waren het enkel de sporen in deze zone die dateerbare archaeologica opleverden (Pede & Van de Vijver 2009 : 9-11). Op basis hiervan kon vastgesteld worden dat deze sporen in de Romeinse periode thuis hoorden. Een extra argument om de aanleg van een kijkvenster in deze zone te verantwoorden, was het feit dat dit een bijzonder nat deel van het terrein was. Algemeen wordt aangenomen dat bewoning zich doorgaans op de hoger gelegen, drogere gronden bevindt. Hierdoor leek het ons nuttig om een antwoord te krijgen op de vraag waarom de nabijgelegen, droge zandleemrug werd gemeden en de nattere delen van het terrein werden opgezocht (figuur 3).

3.2. Methode

Zoals hierboven vermeld, werd een kleinere zone geselecteerd om als steekproef een kijkvenster aan te leggen om een inzicht te krijgen in de aard en functie van de archeologische sporen in de proefsleuven. Deze zone bevond zich op de percelen 222 en 230 tussen proefsleuf 28 en de zuidelijke delen van proefsleuven 7 en 9, en de westelijke delen van proefsleuven 40, 41 en 42 (figuur 2). De totale oppervlakte (proefsleuven inbegrepen) bedroeg ongeveer 1700m². Hierbij werd machinaal de teelaarde verwijderd tot op het niveau van de archeologische sporen. Vervolgens werd het vlak volledig opgeschaafd en de aanwezige sporen in grondplan ingetekend (schaal 1:50). Tenslotte volgde het couperen van de sporen, naargelang de aard en de vorm ervan, deze coupes werden uiteraard ook gefotografeerd en opgetekend (schaal 1:20). Een zestal meetpunten werden uitgezet door DDS (Jean-Pierre Longerstay), deze bevonden zich op de toekomstige perceelsgrenzen waardoor deze punten gemakkelijk in te brengen waren op het algemeen plan. De sporen kregen na het intekenen van het grondplan elk een apart nummer (bv. 07/WE-DI/35), en ook de vondsten uit de sporen volgden dezelfde nummering.

3.3. Resultaten (figuur 4, grondplan)

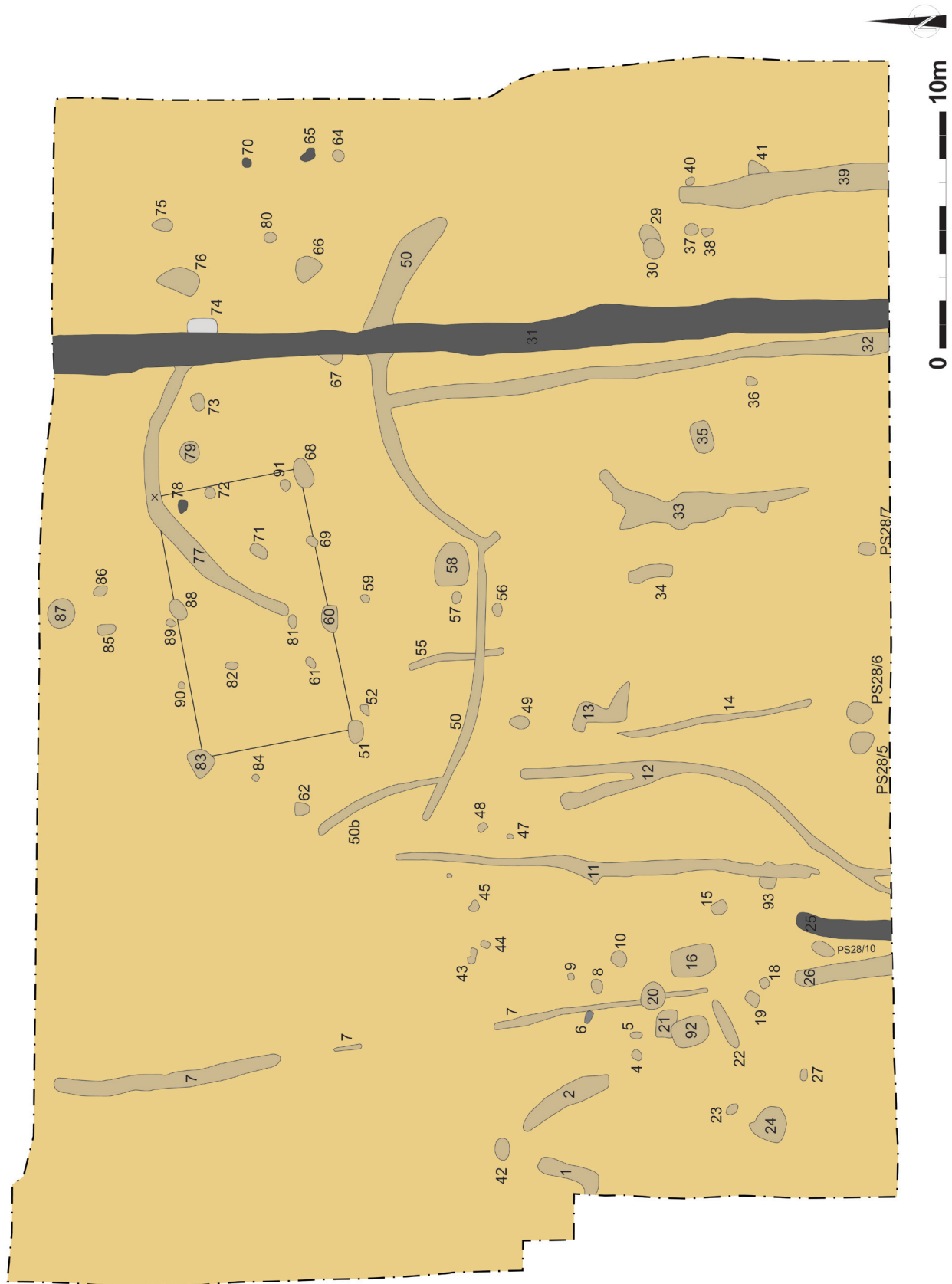
3.3.1. Sporen

Tijdens het machinaal openleggen van het vlak kwamen meteen verschillende nieuwe sporen aan het licht. Het ging hierbij vooral om greppels, maar ook verschillende kuilen van allerlei formaten kwamen vanonder de kraanbak tevoorschijn. Opnieuw waren deze sporen bijzonder uitgelooagd en dus bleek van kleur, vooral in de zuidwestelijke hoek. Dit, samen met de bijzonder natte omstandigheden, resulteerde in een bijzonder moeilijke 'leesbaarheid' van de sporen. Verschillende 'sporen' waren zichtbaar in grondplan maar tijdens het couperen bleek er zich geen spoor meer te bevinden. Anderzijds moest bij enkele sporen, na het couperen, het grondplan aangepast worden aangezien de sporen groter/kleiner bleken te zijn dan aanvankelijk afgelijnd. Ook de soms sterke bioturbatie zorgde ervoor dat de oorspronkelijke grens van de structuur quasi volledig verstoord was (figuur 5).

Een andere markante vaststelling was dat, door de moeilijke herkenbaarheid, enkele sporen aanvankelijk niet waargenomen werden gedurende het proefsleuvenonderzoek. Pas tijdens het openleggen van het vlak kregen we een goed overzicht.

Bij een eerste blik op het algemeen grondplan (figuur 4) valt meteen het complex systeem van greppels en grachten op, voornamelijk langs de oostelijke zijde van het vlak. De overige sporen zoals kuilen en paalgaten bevonden zich vooral langs de westelijke kant van de greppels. Het grootste deel van de sporen bleek Romeins te zijn. In het oostelijk deel van het opgravingsvlak bevonden zich enkele post-middeleeuwse sporen. Het ging om enkele kuilen (65, 66, 70 en 78) en een gracht (31). Deze post-middeleeuwse gracht verstoord een opvallend spoor (74). Door deze verstoring is de oorspronkelijke breedte van het spoor niet gekend, de lengte bedraagt ca. 1,4m. In doorsnede had deze kuil bovenaan een grijze vulling met houtskoolpartikels gevolgd door een bleekgrijs heterogeen pakket, eveneens met houtskoolpartikels, onderaan tenslotte zat een houtskoolrijke, kleiige laag (figuur 6). De enkele dateerbare vondsten plaatsen deze kuil in de late Bronstijd (zie infra).

Zoals hierboven reeds gezegd, situeren de overige sporen zich, op basis van de vondsten en de vulling, in de Romeinse periode. Verspreid over het opgravingsvlak werden in totaal een 46-tal paalsporen aangetroffen van diverse afmetingen. De kleinste hebben een diameter van ca. 20 à

Figuur 4 : grondplan met in witgrijs de sporen uit de Bronstijd, in grijs deze uit de Romeinse periode, en in donkergrijs deze uit de (post-)middeleeuwen

Figuur 5 : spoor 38 verstoord door bioturbatie

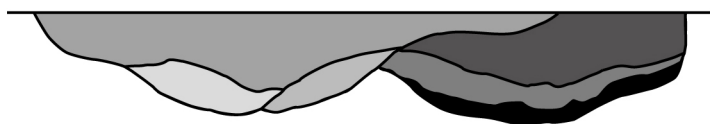
30cm, de grotere hebben een doorsnede van ca. 1m. Het merendeel van de sporen was sterk uitgeloozd, moeilijk leesbaar en leken niet tot een samenhangende structuur te behoren. Uit deze talrijke paalsporen kan slechts één vermoedelijk zespalig gebouwtje (sporen 51, 60, 68, 83, 88) gedistilleerd worden, centraal in het noorden van de opgegraven zone en west-oost georiënteerd. Het gaat om twee rijen van drie grote paalsporen van ca.

1m diameter en gemiddeld 55cm diep met een lichtgrijze tot lichtbruine heterogene vulling. In de noordelijke rij ontbreekt er een paalspoor gezien deze vermoedelijk oversneden werd door een gracht (77). De middelste paalsporen van beide palenrijen staan niet exact in het midden hiervan, maar toch is er sprake van een planmatige aanleg (figuur 4). Het gebouwtje heeft een afmeting van ca. 11 bij 6,5m. De afstanden die overbrugd worden, zijn dezelfde aan beide zijden, maar in spiegelbeeld, en halverwege de grootste te overbruggen afstand bevindt zich telkens een klein paalspoor dat mogelijk ook tot het gebouwtje behoorde. De 5 grote paalgaten van het gebouwtje leverden enkele reducerend gebakken scherven op, voornamelijk handgevormde en traag gedraaide fragmenten maar ook enkele gedraaide scherven die toelieten om de structuur in de Romeinse periode te situeren. Het bleek onmogelijk om tot een preciezere datering te komen. Rond deze grotere paalgaten lagen nog enkele kleinere exemplaren, deze konden er echter niet direct mee in verband gebracht worden.

Haaks op dit gebouwtje liepen enkele grachten met een noord-zuid oriëntatie. In totaal werden over het gehele terrein een tiental verschillende grachten en greppels (7, 11, 12, 14, 26, 32, 39, 50, 55, 77) aangesneden, de meeste hadden dus een noord-zuid oriëntatie, min of meer loodrecht op de oriëntatie van het gebouwtje en de helling. De opvulling bestond uit een lichtbruin/grijze tot grijze vulling (figuur 7). Twee exemplaren (50 en 77) wijken hier echter van af, ze zijn gebogen

en hebben min of meer een west-oost oriëntatie. De grachten functioneerden vermoedelijk als afwateringsgreppels, zeker de noord-zuid georiënteerde greppels zullen voor een goede afwatering van de helling hebben gezorgd. Er dient op gewezen te worden dat één van beide gebogen grachten (77) de gebouwplattegrond oversnijdt, wat wijst op verschillende fases. De andere gebogen gracht (50) oversneet verschillende van de noord-zuid georiënteerde greppels. Het lijkt er dus op dat de noord-zuid georiënteerde

WE-DI 07 31 & 74 coupe W-O

WE-DI 07 74 coupe Z-N

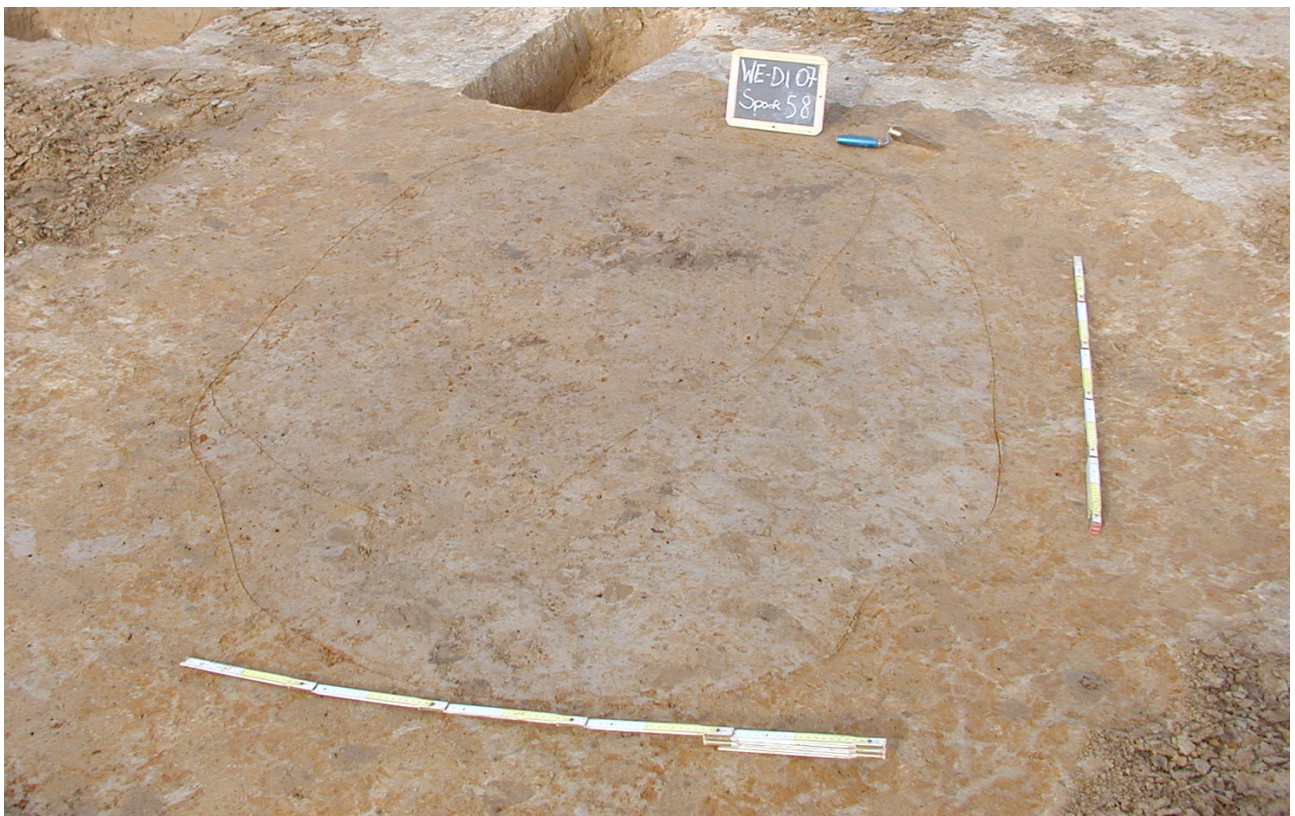

0 1m

Figuur 6 : coupetekeningen van spoor 74, oversneden door spoor 31

Figuur 7 : terreinopname van een coupe op gracht 32

Figuur 8 : terreinopname van kuil 58 in grondvlak

greppels mogelijk gelijktijdig met het gebouwtje in gebruik waren. De twee oost-west georiënteerde grachtjes zouden dan iets jonger zijn. De bijzonder schaarse vondsten laten echter niet toe om deze fasering te bevestigen.

Naast paalsporen werden verder ook 23 kuilen opgegraven op het terrein. Hun diameter varieert van 0,5 tot 2m, de vulling bleek in de meeste gevallen lichtgrijs tot lichtbruin te zijn (figuur 8). In grondvlak ging het om ovale, ronde, rechthoekige, langwerpige en onregelmatige structuren. Opnieuw viel het gebrek aan (goed dateerbare) vondsten op. Hun exacte functie kon niet achterhaald worden.

3.3.2. Vondsten

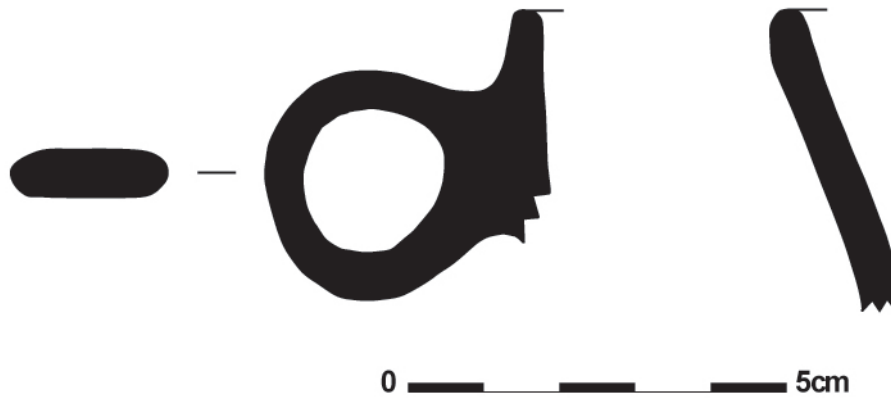
Het archeologisch materiaal, aangetroffen in de sporen, is bijzonder beperkt. Behalve enkele sterk gecorrodeerde stukjes ijzer, werd enkel aardewerk gevonden. Bovendien gaat het dan nog om typologisch weinig betekenisvolle, sterk gefragmenteerde en verweerde fragmenten.

Behalve enkele post-middeleeuwse en recente sporen was er slechts één significante structuur die tot een andere dan de Romeinse periode behoorde, namelijk kuil 74, zoals hierboven reeds vermeld. Het aardewerk kwam in de gehele vulling voor, het gaat om 74 scherven (0,75kg) in handgemaakte techniek, voornamelijk verschaald met schervengruis en organisch materiaal en occasioneel enkele mica's. Het gaat om een heterogene groep, zacht tot matig hard gebakken. De kleur van de wanden gaat van oranjebruin tot grijs, de kern is meestal grijs tot bruin. De dikte van de wanden ligt tussen 6mm en 11mm. De meeste fragmenten hebben ruwe tot geëffende wanden, enkele scherven onderscheiden zich echter door een betere afwerking. Sommige stukken hebben een gegladde tot in één geval zelfs licht gepolijste wand. Ook hier valt het gebrek aan diagnostische stukken op te merken. Een randfragment van een geoord kommetje (figuur 9) is typisch voor de late Bronstijd (bijvoorbeeld Bourgeois e.a. 1996; De Clercq & Van Rechem 1999; Deville e.a. 2007). In tegenstelling tot de meeste exemplaren is het oortje in dit geval veel minder verwerkt in de rest van het recipiënt. Het staat losser van de wand en vormt als het ware een apart deel. Een tweede randfragment (figuur 9) is vermoedelijk afkomstig van een biconische pot met licht convexe hals. Opvallend is de licht gepolijste binnenzijde van het exemplaar. Vergelijkbare types zijn gevonden in het urnengravelveld te Velzeke (De Mulder & Deschietter, 2005; De Mulder & Rogge, 1995). Deze beperkte vondsten laten toe om de kuil in de late Bronstijd te situeren.

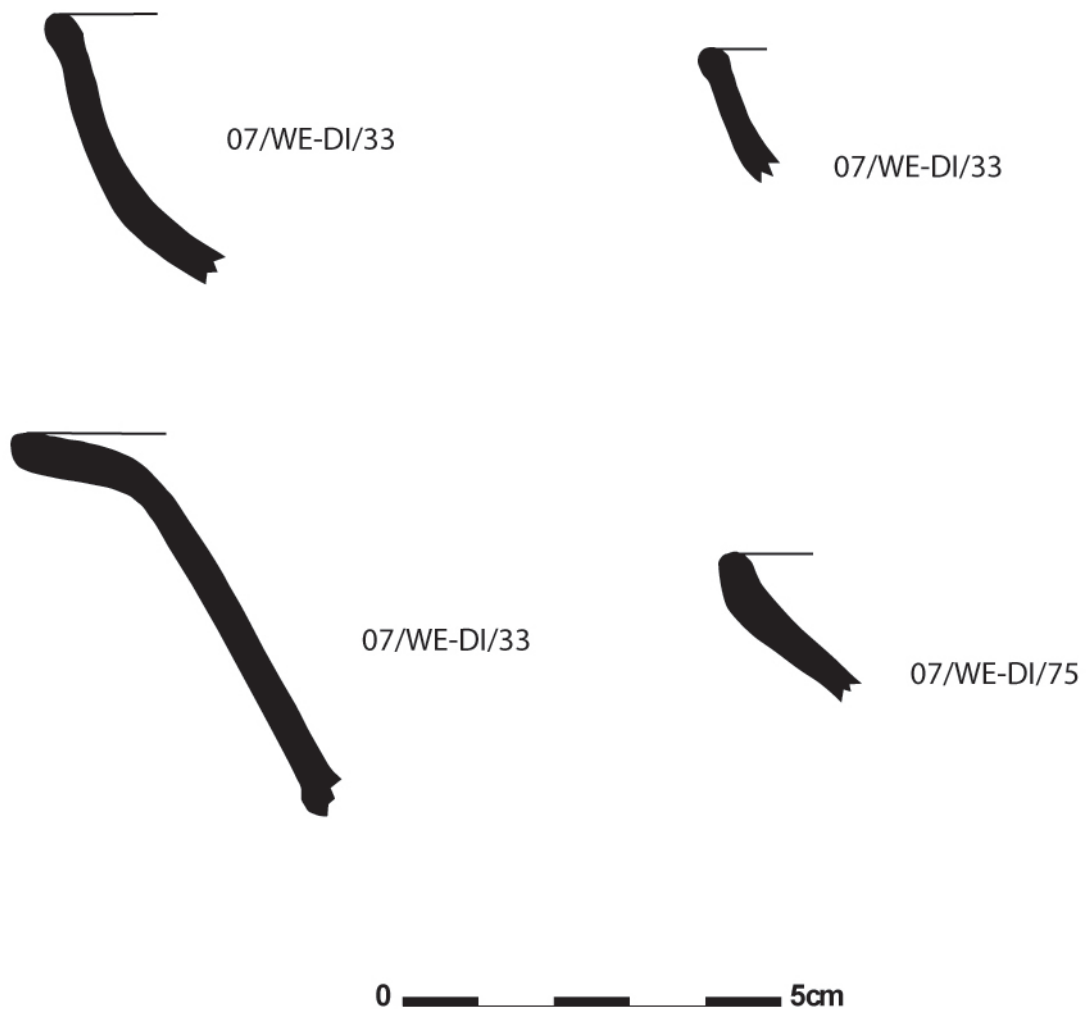
De overige sporen lijken alle in de Romeinse periode thuis te horen. Hoewel het aardewerkspectrum vooral een inheems karakter had, werden toch ook enkele typisch Romeinse (import)producten gevonden. Het fijnwandige aardewerk is quasi afwezig met twee randfragmentjes in terra sigillata, twee randfragmenten van borden in Pompeiaans rood aardewerk uit Noord-Frankrijk en enkele wandfragmentjes in terra nigra in zeepwaar. Bij de terra sigillata gaat het om een Dr. 18 uit Zuid-Gallië (figuur 10) en een sterk verweerd randfragment van een Dr. 18/31 of Dr. 27 uit Centraal-Gallië (figuur 10). De randfragmenten in Pompeiaans rood aardewerk vertegenwoordigen het standaardtype en -baksel in onze streken, namelijk de types Blicquy 1, met horizontale rand (figuur 10) en Blicquy 5, met verdikte rand (figuur 10). Qua baksel behoren beide exemplaren tot de Noord-Gallische producties.

Bij de gewone waar gaat het om enkele fragmenten van kruiken in Scheldevalleitechniek en een dolium met brede, horizontale, naar binnen gerichte rand in een rood, grof verschaald baksel (figuur 11). Het gros van de scherven is handgevormd of traag gedraaid. Als één van de weinige diagnostische stukken binnen deze groep viel de aanwezigheid van een kookpot met naar buiten gebogen rand te noteren (figuur 11), een veel voorkomende vorm in onze streken (De Mulder & Declercq 1999; Vermeulen 1992). Dit exemplaar had een gegladde hals, de overgang van de hals naar de schouder was benadrukt door een rij spatelindrukken, het lichaam zelf was versierd met kamstrepen. Binnen de handgevormde groep was verder nog een randfragment van vermoedelijk een kookpot met naar buiten gebogen rand (figuur 11), een randfragment van een kookpot/voorraadpot en tenslotte een kom met naar binnen gebogen rand (figuur 11) aanwezig.

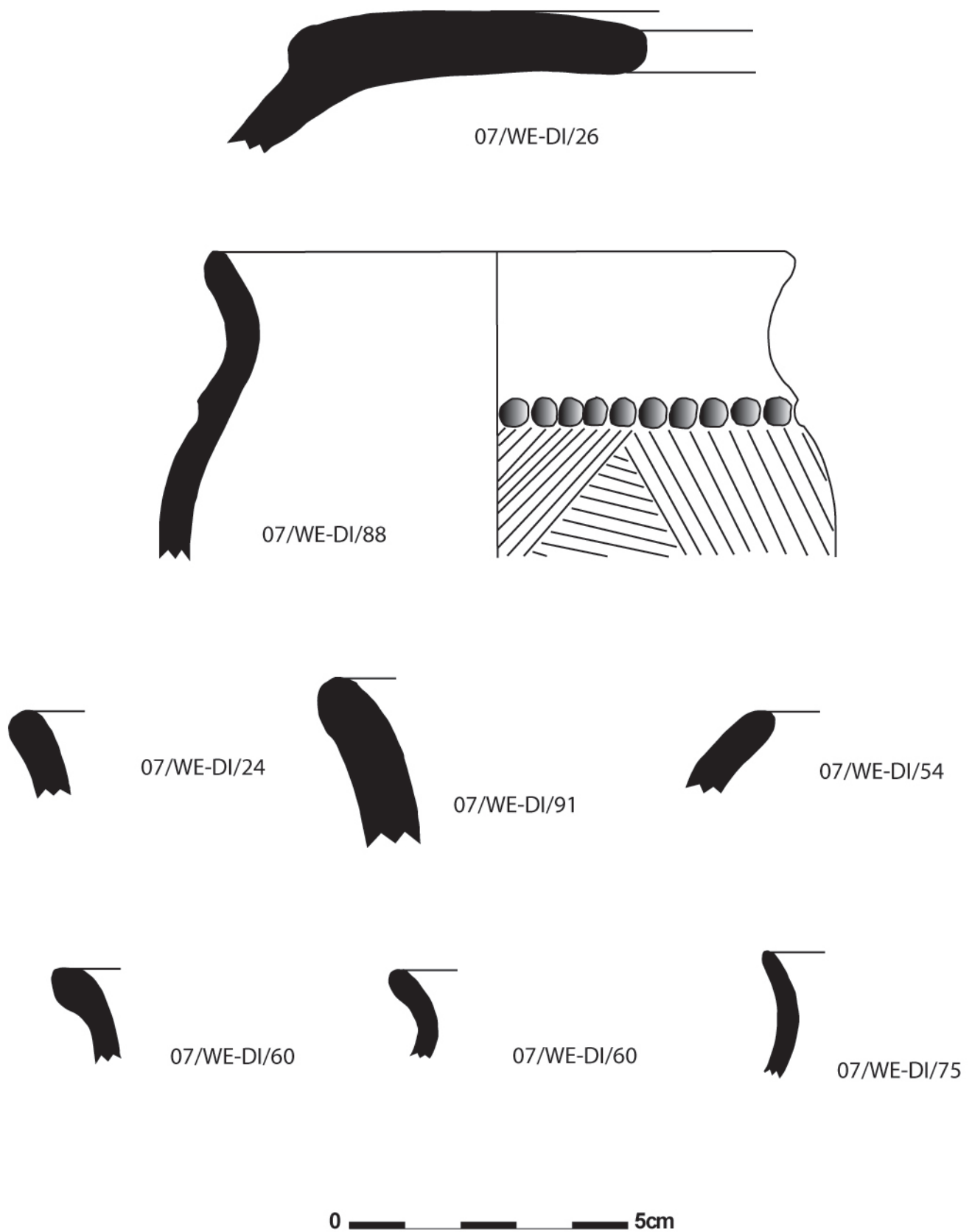
Naast deze handgevormde stukken kwamen toch ook enkele gedraaide, reducerend gebakken exemplaren aan het licht. Het betreft een heterogene groep, de kleuren van de wand en de kern varieert van donkergrijs tot bruingrijs en de afwerking is doorgaans matig. Enkel de aanwezigheid van twee randfragmenten van een kookpot met naar buiten gebogen rand (figuur 11) en een

Figuur 9 : diagnostische fragmenten aardewerk uit kuil 74

Figuur 10 : diagnostische fragmenten van Romeinse luxewaar aangetroffen in diverse sporen

Figuur 11 : diagnostische fragmenten van Romeinse gewone waar aangetroffen in diverse sporen

randfragmentje van een beker (figuur 11) valt te noteren. Het laatste exemplaar is afkomstig van een biconische beker of van een beker met concave hals en hoge voet. Waarschijnlijk gaat het om een imitatie van gelijkaardige vormen in terra nigra.

Hoewel goed dateerbaar materiaal dus heel beperkt aanwezig is, lijkt het gros van de vondsten te stammen uit de periode van het einde van de eerste tot de tweede eeuw n.Chr.

4. Conclusie

In bijzonder moeilijke omstandigheden had van 20 maart tot 4 april 2007 een archeologisch noodonderzoek plaats langs de Diepenbroekstraat te Wetteren. De aanleg van het kijkvenster kwam er nadat het proefsleuvenonderzoek positieve resultaten had opgeleverd. Binnen het kijkvenster kwam enkele interessante sporen aan het licht waaronder een geïsoleerde kuil uit de late Bronstijd, mogelijk een bewijs voor de aanwezigheid van een gelijktijdige nederzetting in de buurt. Het gros van de sporen dateerde echter uit de Romeinse periode. Opvallend is het complex van grachten en greppels die vermoedelijk voor de afwatering van het terrein zorgden. Verspreid over het terrein lagen enkele kuilen van verschillende vorm en formaat waarvan de functie echter onduidelijk bleef. De belangrijkste vondst was een zespalig gebouwtje in het noorden van het opgravingsvlak.

Tenslotte kunnen we nog enkele opmerkingen aanhalen met het oog op toekomstig onderzoek. Te Wetteren bevonden zich dus enkele – soms twijfelachtige – sporen in de proefsleuven, sterk gebioturbeerd en uitgeloofd, zonder enig, opvallend verband of samenhang en bovendien volledig gedecentraliseerd. Omgerekend ging het om een zone van meer dan 1ha waar heel verspreid, archeologische sporen aan het licht kwamen. Door tijdsgebrek en voorafgaandelijke afspraken kon slechts een klein deeltje van dit gebied verder onderzocht worden door de aanleg van een kijkvenster. Hoogstwaarschijnlijk zou een volledige afgraving niet gerendeerd hebben. Ondanks het kleinschalige onderzoek was het toch niet echt mogelijk een volledig inzicht te krijgen in de functie en aard van de aangetroffen sporen. Dit deel van het terrein was duidelijk in gebruik in de Romeinse periode maar wat de aard van deze occupatie was, is moeilijk te vatten. Men heeft bewust de nattere delen van terrein opgezocht (cfr. de noord-zuid gerichte afwateringsgreppels) terwijl er dichtbij drogere gronden beschikbaar waren. Maar van een duidelijke nederzetting lijkt ons geen sprake. Anderzijds is het misschien een beetje te gemakkelijk om deze vindplaats in het vakje van de zgn. off site-fenomenen onder te brengen want waar bevindt zich dan de eigenlijke site? Zeker niet op de hoger gelegen, drogere gronden te Diepenbroek. Mogelijk lag de 'on site' buiten het onderzoeksterrein, enkele honderden meter verwijderd van de vindplaats te Diepenbroek, of strekte de vindplaats zich nog verder uit naar het zuiden, naar de nog nattere delen van het terrein die niet toegankelijk waren voor het onderzoek.

De beperkte vondsten aangetroffen bij dit vooronderzoek, en het papieren opgravingsarchief werden opgeslagen in het depot van het Provinciaal Archeologisch Museum te Velzeke.

5. Bibliografie

Bourgeois J., Meganck M., Van Roeyen J.-P. & Verlaeckaert K., 1996. Noodopgravingen 1995 te Sint-Gillis-Waas "Reepstraat" (O.-VI.): nederzettingssporen uit de late bronstijd, de vroege ijzertijd en de Romeinse periode. *Lunula. Archaeologia protohistorica*, IV : 29-32.

De Clercq W. & Van Rechem H., 1999. Archeologisch onderzoek bij de aanleg van de aardgasleiding Zeebrugge-Raeren (1998) : een overzicht van de sporen uit de metaaltijden op het grondgebied van de provincie Oost-Vlaanderen. *Lunula. Archaeologia protohistorica*, VII : 18-22.

De Laet S.J., Nenquin J.A.E., Spitaels P. & Van Doorselaer A., 1958. Het urnengravelveld van Massemen, Nieuwe Oudheidkundige Opgravingen en Vondsten in Oost-Vlaanderen (Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen), 12-II : 6-37.

De Mulder G. & Bauters L., 1997. Het urnengravelveld van Massemen (O.-VI.), *Lunula. Archaeologia protohistorica*, V : 43-44.

De Mulder G. & Declercq W., 1999. Handgemaakt aardewerk, in : De Mulder G. & Rogge M., 1999. De Gallo-Romeinse vicus te Velzeke I. Sporen van Flavische en 2e eeuwse bewoning, Zottegem, (Publikaties van het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen – site Velzeke. Gewone reeks, 1) : 84-89.

De Mulder G. & Rogge M., 1999. De Gallo-Romeinse vicus te Velzeke I. Sporen van Flavische en 2e eeuwse bewoning, Zottegem, (Publikaties van het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen – site Velzeke. Gewone reeks, 1)

Pede R. & Van de Vijver M., 2008a. Twee kuilen uit de late bronstijd/vroege ijzertijd te Wetteren (provincie Oost-Vlaanderen, België), *Lunula Archaeologia protohistorica*, XVI : 49-52.

Pede R. & Van de Vijver M., 2008b. Resten van Romeinse aanwezigheid : preventief archeologisch onderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.), *Romeinendag 2008* : 107-110.

Pede R. & Van de Vijver M., 2009. Archeologisch vooronderzoek langs de Diepenbroekstraat te Wetteren (O.-VI.). 15-17 februari & 5-12 maart 2007.

Vermeulen F., 1992. Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek, Gent, (Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone Reeks, 1).

Bijlage 3

Digitaal archief op cd-rom

Proefsleuvenonderzoek

overzichtsplan (huidige toestand op het terrein met aanduiding van de toekomstige verkaveling, proefsleuven met de daarin aanwezige sporen uitgetekend)
foto's gerangschikt per datum
inventaris vondsten
ingescande coupetekeningen
ingescande profieltekeningen van de proefsleuven

Kijkvenster

overzichtsplan (huidige toestand op het terrein met aanduiding van de toekomstige verkaveling, de proefsleuven en de situering van het kijkvenster)
detailplan van het kijkvenster met alle sporen uitgetekend
inventaris kijkvenster (excel-tabel)
foto's gerangschikt per datum
ingescande coupetekeningen